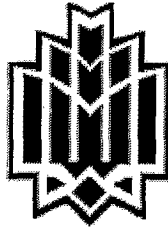

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ع. ١٤٥٢

دانشگاه تربیت معلم تهران
دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی
گروه بنیادهای آموزش و پرورش

پایان نامه :

جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی

موضوع:

بررسی و مقایسه رابطه رضایت شغلی و استرس شغلی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

پایه پنجم شهرستان خرم آباد در سال تحصیلی 86-1385

استاد راهنما:

دکتر ولی الله فرزاد

استاد مشاور:

دکتر عزت الله نادری

محقق:

سعید رومانی

شهریورماه 1386

۹۸۵ ۲۴ ۵

مجلس اساتاد ارشد تربیت معلم تهران

۱۳۸۷ / ۴ / ۳

این پایان نامه با حمایت مالی آموزش
و پرورش استان لرستان ، شهرستان
خرم آباد تدوین شده است

دانشگاه تربیت معلم
دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی

این پایان نامه تحت عنوان:

« بررسی و مقایسه رابطه رضایت شغلی و استرس شغلی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان
توسط آنا سعید رومان
پایه پنجم شهرستان خرم آباد» در جلسه دفاعیه روز سه شنبه مورخ ۱۳۸۴/۶/۲۰ در حضور هیأت
داوران مطرح گردید و پس از دفاع با نمره ۱۹ و درجه عالی مورد قبول قرار گرفت.

استاد راهنما: دکتر ولی اله فرزاد

استاد مشاور: دکتر عزت اله نادری

استاد داور خارجی: دکتر حسن اسد زاده

استاد داور داخلی: دکتر حمید رضا آراسته

مدیر گروه و نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر مجید علی عسگری

پروردگارا:

چه مبارک تقدیری است

آنچه را تو زود خواهی من دیر نخواهم

و

آنچه را تو دیر خواهی من زود نخواهم

تو را به یگانگی و عظمت می ستایم
و بر آستان شکوه و قدرتت
پیشانی بندگی بر خاک می گذارم

بار الها :

چشم امید به سوی تو دارم
که هرگز مرا به خود وا نگذاری
و نسبت به انسانهای دردمند مهربانم سازی

تقدیم به :

سیده ی زنان عالم ، بزرگ زن تاریخ بشریت

حضرت فاطمه ی زهرا (س)

باهمه یی سر و سامانی ام	باز به دنبال پریشانی ام
طاقت فرسودگی ام هیچ نیست	در پی ویران شدن آنی ام
آمده ام بلکه نگاهم کنی	عاشق آن لظه طوفانی ام
دلغوش گرمای کسی نیستم	آمده ام تا تو بسوزانی ام
آمده ام با عطش سالها	تا تو کمی عشق بنو شانی ام
حرف بزنی ابر مرا باز کن	دیر زمانیست که بارانی ام
ها به کجا می کشی ام خوب من	ها نکشانی به پشیمانی ام

تقدیم به :

حضرت مهدی (عج) که جهان در انتظار اوست

ما را به جلوه گاه محبت خود پذیرا باش.

تو که یک گوشه چشمت غم عالم ببرد

حیف باشد که تو باشی و مرا غم ببرد

تقدیم به روح پاک پدرم :

نثار قامت همیشه استوار و نستکی ناپذیرش که استاد استواریم
بود ،

تقدیم به مادرم :

آسمانی ترین مهتاب کوچه پس کوچه های کودکیم
مقدس ترین نجوای تنهایی هایم
او که از سرزمین نوابیهای مقدس آمده
و جز شبنم عشق ره توشه ای در حریر دستهایش نیست
او که زندگیم برایش همه رنج بوده و وجودش برایم همه مهر

تقدیم به همسرم، برادران و خواهران مهربانم:

آنان که وجود پر مهرشان مایه امید و زندگیم است
خوشبختی شما در زندگی آرزوی من است
محبتهای بی دریغتان را هرگز فراموش نخواهم کرد

و تقدیم به همه کسانی که دوستشان دارم

با سپاس از اساتید ارجمند :
جناب آقای دکتر ولی‌الله فرزاد استاد راهنمای بزرگوارم
که از راهنمایی‌های پر ارزش ایشان در این تحقیق بهره مند بودم

جناب آقای دکتر عزت‌الله نادری به پاس تمامی محبت‌هایشان

بجاست از زحمات اساتید دوران تحصیلم آقایان :
دکتر علی رضا کیامنش ، دکتر پروین کنیور ، دکتر بهرنگی ، دکتر
حسین نژاد ، دکتر تاجیک اسمعیلی ، دکتر محمودی ، قدردانی نمایم.

با تشکر فراوان از :
مدیر محترم گروه دکتر علی عسگری و پرسنل محترم دانشکده
علوم تربیتی مخصوصاً جناب آقای سعید طولابی و سرکار خانم مرادی

و همکلاسی هاو دوست عزیزم :

جناب آقای علوی
جناب آقای عزیزی
سرکار خانم مهدوی
سرکار خانم صفرخانی
سرکار خانم احمدی
سرکار خانم رباطی
جناب آقای سید محمد حسینی

چکیده:

هدف از انجام این تحقیق، بررسی و مقایسه‌ی رابطه رضایت شغلی و استرس شغلی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه‌ی پنجم می‌باشد. برای دست‌یابی به اهداف کلی و جزئی مطرح شده در این تحقیق از روش تحقیق همبستگی استفاده شد.

جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق معلمان دوره‌ی ابتدایی آموزش و پرورش شهرستان خرم‌آباد می‌باشد. نمونه آماری با استفاده از نمونه‌گیری احتمالی طبقه‌ای و از طریق فرمول کوکران 200 نفر برآورد شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های استرس شغلی و رضایت شغلی معلمان و نمرات پیشرفت تحصیلی امتحان پایان نیمسال دوم کل دانش آموزان کلاس هر معلم استفاده گردید.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (فراوانی و درصد) و نیز از آمار استنباطی (ضریب همبستگی پیرسون، آزمون تی و تحلیل واریانس) استفاده شد..

از عمده‌ترین یافته‌های پژوهش این است که، رضایت شغلی معلمان زن بیشتر و استرس شغلی آنان کمتر از معلمان مرد می‌باشد و استرس شغلی و رضایت شغلی معلمان مجرد و متأهل متفاوت نمی‌باشد. بین رضایت شغلی و استرس شغلی معلمان با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود ندارد و از بین عوامل استرس شغلی فقط حمایت کاری با رضایت شغلی ارتباط دارد.

واژگان کلیدی: رضایت شغلی، استرس شغلی، پیشرفت تحصیلی، معلمان و دانش آموزان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
2	مقدمه
4	بیان مسئله
7	اهمیت و ضرورت تحقیق
10	تعریف نظری و عملیاتی متغیرها
12	روش تحقیق
12	جامعه آماری
12	حجم و روش نمونه گیری
12	روش و ابزار جمع آوری اطلاعات
13	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
14	محدودیت‌های تحقیق

فصل دوم

16	مقدمه
18	رضایت شغلی و مفاهیم مرتبط با آن
20	نظریه های رضایت شغلی
20	نظریه مزلو

21	نظریه انتظار
23	نظریه مورای
26	نظریه برابری
29	نظریه اختلاف
30	نظریه هرزبرگ
31	عوامل موثر در رضایت شغلی
32	عوامل سازمانی
33	فرصت‌های ترفیع
35	رویه و خط مشی سازمان
35	ساختار سازمانی
35	عوامل مربوط به محیط کار
36	عوامل مربوط به ویژگی‌های شغلی
42	عوامل فردی
44	استرس شغلی
44	مقدمه
45	مفهوم استرس
46	تعریف استرس
48	سیر تحول دیدگاه‌ها و نظریه

49	نظریه های استرس
49	استرس به عنوان پاسخ درونی
51	عوامل محیطی استرس
52	استرس به عنوان کنش متقابل
55	مفهوم استرس شغلی
56	نشانه های استرس
59	الگوهای استرس
59	الگوی میشیگان
62	الگوی تناسب محیط و فرد
64	الگوی عدم توازن تلاش و پاسخ
66	عاملهای استرس شغلی در محیط
66	ویژگیهای نقش
75	ویژگیهای شغل
76	روابط کاری میان فردی
77	روابط با همکاران
78	روابط با سرپرستان
80	راه و روشهای مدیریت انسانی
80	ورود ه محیط کار

81	..... نبود آموزش
82	..... ساختن و حفظ شغل و حرفه
83	..... بازخورد عملکرد
84	..... پاداشها
84	..... نداشتن تامین و ابهام در آینده ی شغلی
86	..... پیشرفتهای شغلی
87	..... مروری بر تحقیقات قبلی
87	..... تحقیقات داخلی
93	..... تحقیقات خارجی
95	..... نتیجه گیری

فصل سوم

98	..... روش تحقیق
99	..... جامعه آماری
100	..... نمونه آماری و روش نمونه برداری
100	..... ابزار تحقیق
102	..... پایایی و روایی
103	..... پیشرفت تحصیلی
103	..... روش تجزیه و تحلیل داده ها

فصل چهارم

105 ..... مقدمه

106 ..... جداول و نتایج آن

فصل پنجم

122 ..... مقدمه

123 ..... بحث و نتیجه گیری

128 ..... پیشنهادات

129 ..... محدودیتهای تحقیق

فهرست منابع

130 ..... منابع فارسی

135 ..... منابع لاتین

فهرست شکلها و نمودارها

صفحه	عنوان
49	نمودار (2-1) سندروم سازگاری عمومی.....
63	نمودار(2-2) رابطه تناسب محیط و فرد همراه با استرس و فشار شغلی.....
54	شکل (2-1) استرس و مقابله در الگوی کنش متقابل لازاروس.....
61	شکل (2-2) الگوی محیط اجتماعی میشیگان.....
65	شکل (2-3) الگوی عدم توازن تلاش - پاداش.....
71	شکل (2-4) منابع استرس ناشی از نقش سازمانی.....

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول 1-2 عوامل اصلی رضایت شغلی.....	32
جدول 2-2 مدل رضایت شغلی.....	39
جدول 1-3 عوامل پرسشنامه استرس شغلی.....	102
جدول 1-4 توصیف نمرات رضایت شغلی و استرس شغلی.....	106
جدول 2-4 توصیف نمرات رضایت شغلی به تفکیک جنسیت.....	107
جدول 3-4 توصیف نمرات استرس شغلی به تفکیک جنسیت.....	108
جدول 4-4 توصیف نمرات رضایت شغلی با توجه به تاهل.....	109
جدول 5-4 توصیف نمرات استرس شغلی با توجه به تاهل.....	110
جدول 6-4 توصیف مدارک معلمان.....	111
جدول 7-4 بررسی همبستگی متغیرهای رضایت شغلی و استرس شغلی.....	112
جدول 8-4 ضرایب همبستگی بین عوامل استرس شغلی و رضایت شغلی.....	114
جدول 9-4 مقایسه میانگین نمرات رضایت شغلی و استرس شغلی.....	115
جدول 10-4 مقایسه میانگینها به تفکیک تاهل.....	117
جدول 11-4 تحلیل واریانس بین عوامل استرس شغلی و رضایت شغلی.....	119

فصل اول:

طرح تحقیق

مقدمه

از مهمترین دغدغه های انسان برای زندگی، که تاثیر بسزایی بر روند زندگی او دارد شغل می باشد. شغل تا حدودی تعیین کننده ی منزلت اجتماعی، نوع ارتباط با دیگران و پایگاه فرد در جامعه می باشد که رفتار و کردار او را در زندگی تحت تأثیر قرار می دهد. همچنین شغل باعث می شود که انسان نسبت به خود انتظارات متفاوتی داشته باشد و همین انتظارات نیز در روند زندگی افراد تغییراتی را به وجود می آورند. اشتغال برای ادامه زندگی و بقای جامعه ضرورتی اجتناب ناپذیر است. زندگی هر فرد از طریق کار کردن تأمین می شود و خود کفایی هر کشور به میزان و نوع عملکرد شاغلین آن بستگی دارد. تحقیقات متعدد مؤید این واقعیت است که اشتغال مناسب و رضایت شغلی موجب نشاط و شادابی انسان می گردد (شفیع آبادی، 1375).

مطالعه و بررسی رضایت شغلی برای برنامه ریزان و مدیران عالی و میانی سازمانها نیز ضروری است. بررسی رضایت شغلی روشی است که بر اساس آن نیروهای انسانی سازمان، احساسات و عواطف خودشان را در مورد شغل و مسائل پیرامون آن ابراز داشته، سپس آنها با هم آمیخته شده و مورد تجزیه و تحلیل و نتیجه گیری قرار می گیرد.

از مهمترین عوامل نابسامانی و آشفتگی اوضاع یک سازمان رضایت شغلی پایین و استرس شغلی بالای کارکنان آن می باشد که منجر به پایین آمدن آهنگ کار و اختلال در بازده آن سازمان می شود (دیویس استورم¹، طوسی، 1377). یکی از عواملی که می تواند نقش مهمی در کاهش استرس داشته باشد رضایت شغلی می باشد. رضایت شغلی یکی از مسائل اساسی و بسیار مهم در هر

¹.Davis storm

سازمان می باشد که با رشد و شکوفایی آن سازمان ارتباط تنگاتنگ دارد. در واقع رضایت شغلی یکی از عواملی است که در نحوه رفتار و عملکرد کارکنان در سازمان ها مؤثر می باشد. در مطالعات سازمانی ثابت شده است که رضایت شغلی با عواملی همچون غیبت، استعفا، درگیری، استرس شغلی، و بیماری جسمی و روحی کارکنان رابطه معکوس دارد (رابینز¹، 1998 به نقل از شفیع آبادی، 1377).

از اینرو با توجه به اهمیت خاصی که آموزش و پرورش در توسعه همه جانبه جامعه دارد و یکی از مهمترین سازمانهای جامعه می باشد که دارای کارکنان فراوانی و ارتباط متقابل زیادی با دیگر سازمانها و نهادها و عموم مردم دارد، شایسته است که مسائل آن از زوایای مختلف مورد دقت و بررسی قرار گیرد.

رضایت شغلی و ارتباط آن با استرس و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از جمله پارامترهای مهم و مؤثر در نظام آموزش و پرورش می باشد. طبیعی است معلمینی که با عدم رضایت کافی و دل مشغولی های فراوانی بر سر کلاس حاضر می شوند تمامی موجودیت، قابلیت و توان خود را صرف نمی کنند و در نتیجه محیط کلاس از شور و نشاط و طراوت و پویایی لازم برخوردار نخواهد بود و به دنبال آن محیط و شرایط نامساعد، علاقه، قوا و توان ذهنی دانش آموزان را به عرصه یادگیری فراموشی خوانند و بالعکس چنانچه محیط کلاس به محیط غنی، سرشار و نشاط آور تبدیل شود، موجب پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می شود.

بنابراین شناخت و تقویت محرکهای انگیزش زا و کسب رضایت معلمان و نداشتن استرس می تواند توان خاص آنان را در تحقق اهداف آموزشی به کار گیرد. این تحقیق که کوششی است در این

---

¹.Rabins

زمینه، در صدد مطالعه رابطه بین رضایت شغلی و استرس شغلی معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می باشد و اینکه آیا تفاوت معناداری بین معلمان زن و مرد در داشتن رضایت و استرس شغلی و رابطه آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان وجود دارد.

بیان مساله

باتوجه به وجود تفاوت‌های فردی، انسانها در ابعاد مختلف دارای استعداد‌های متفاوتی هستند. بنابراین بهتر است در انتخاب رشته تحصیلی و حرفه شغلی توانمندیها و استعداد‌های متناسب با آن مشاغل مورد توجه قرار گیرد. عدم توجه جدی به تواناییها، توانمندیها و استعداد‌های متناسب با مشاغل مختلف، شاغلین را با مشکلات جدی مواجه خواهد ساخت. این وظیفه نهاد تربیتی جامعه است که استعدادها و تواناییهای دانش آموزان را مورد شناسایی قرار داده و آنها را با توجه به همان تواناییها مورد پرورش و تربیت قرار دهد. سپس آنها را به طرف رشته‌ها و مشاغلی که متناسب با استعداد‌هایشان است هدایت بنماید تا فرد بعد از استخدام رضایت حاصل نماید.

بدون تردید وقتی فرد از شغلش لذت می برد و احساس رضایت می کند، که آن شغل را مطابق علاقه و استعداد خود انتخاب نموده باشد. در تحقیق حاضر محقق برای اینکه قادر به انجام پژوهش خود گردد و نتایج روشنی به دست آورد اختصاصاً موضوع مورد تحقیق خود را محدود و معطوف به تعریف ذیل نموده است: " بررسی و مقایسه رابطه رضایت شغلی و استرس شغلی معلمان ابتدایی زن و مرد با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه پنجم شهرستان خرم آباد در سال تحصیلی 86-85 ". این تحقیق در نظر دارد این موضوع را بررسی کند که آیا معلمان ابتدایی زن به علت ویژگیهای خاص خودشان و معلمان ابتدایی مرد که آنها نیز ویژگیهای خاص خودشان را دارند چه نگرشی بر شغل معلمی دارند و در واقع کدامیک در تدریس مدارس